

provincie
groningen

U
M
E
E
R
J
A
R
E
N
P
R
O
G
R
A
M
M
A
B
O
D
E
M
&
O
N
D
E
R
G
R
O
N
D
2
0
1
5
-
2
0
1
9

G
B
E
S
T
U
U
R
L
I
J
K
E
V
E
R
S
I
E

O
M
G
E
V
I
N
G

Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019

BESTUURLIJKE VERSIE

vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 18 november 2014.

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding.....	5
1.1	Waarom dit MJP	5
1.2	De inhoud van het MJP.....	5
1.3	Wat wordt verstaan onder bodem en ondergrond.....	5
1.4	Hoe is het MJP tot stand gekomen.....	6
1.5	Doel van het bodembeleid	6
1.6	Wat ging vooraf	7
1.7	Taken en uitgangspunten provincie	7
2	De zorg voor een goede milieuhygiënische bodemkwaliteit.....	9
2.1	Groninger bodemkwaliteit	9
2.2	Bodemverontreiniging ontstaan na 1987 (zorgplicht).....	9
2.3	Duurzaam bodembeheer	10
2.4	Herstel bodem bij onaanvaardbare risico's	10
3	Bodem en duurzame en hernieuwbare energie	12
4	Bodem en duurzame benutting en bescherming grondwater	13
5	Bodem en een vitale landbouw	14
6	Bodem en gebiedsontwikkeling (ruimtelijke kwaliteit)	15
7	Bodem en natuur	16
8	Bodem en landschap	17
9	Bodem en zorgvuldig gebruik (diepere) ondergrond en delfstoffen.....	18
10	Kennismanagement en informatiebeheer.....	20
11	Middelen	21
12	Bijlage I: overzicht projecten	23

Het huidige document is een bestuurlijke versie van het uitgebreide technisch meerjarenplan dat is opgesteld door de afdeling Omgeving en Milieu. In dat document staat naast de uitgebreide technische achtergrond ook welke acties er door de provincie worden uitgevoerd. Dat document is uiteraard op te vragen bij de afdeling Omgeving & Milieu, Alfred Huinder (06-5074367) . In de bijlage van het voorliggende document worden de acties die de provincie uit wil voeren kort benoemd. Voor een uitgebreide omschrijving van deze acties verwijs ik u naar het "uitgebreide MJP".

I. Inleiding

I.1 Waarom dit MJP

Bodem en ondergrond van de provincie Groningen vertegenwoordigen een grote economische en strategische waarde en gebruikspotentieel. Bodem en ondergrond beslaan de ruimte beneden het maaiveld. Maatschappelijke, economische, technische en beleidsmatige ontwikkelingen zorgen voor meer aandacht en intensiever gebruik van bodem en ondergrond. Onder deze aandacht heeft het bodembeleid zich verder ontwikkeld en heeft er een accentverschuiving binnen de doelen plaatsgevonden. Het beleidsdoel is niet langer alleen het geschikt maken en houden van de (milieuhygiënische) bodemkwaliteit voor gebruik, maar juist vanuit het bodem en ondergrondbeleid een bijdrage leveren aan maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen.

Met het nieuwe 2de Bodemconvenant van IPO, VNG, I&M, UvW en het bedrijfsleven (ondertekening dec 2014-jan 2015) geldt de afspraak dat er in 2020 sprake is van een situatie waarin het bodembeleid zich in een beheerfase bevindt. In deze beheerfase is het bodem- & ondergrondbeleidsveld (verder) geïntegreerd met de andere beleidsvelden die zich bezig houden met de fysieke leefomgeving. De beheerfase, gericht op duurzaam gebruik van bodem en ondergrond, moet in de periode tot 2020 worden afgesproken, voorbereid en vormgegeven door de provincie in samenwerking met de gemeenten. Provincie en gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor de fysieke leefomgeving, ook voor de kwaliteit en het gebruik van de bodem. Met het verschijnen van nieuwe Bodemconvenant is tevens afgesproken dat de provincie Groningen als bevoegde overheid Wet bodembescherming een bodem- en ondergrondprogramma vaststelt.

I.2 De inhoud van het MJP

Het voorliggende Meerjarenprogramma 2015-2019 (MJP) beschrijft de achtergronden, (sub)doelen en provinciale rol en ambities van het bodem- en ondergrondbeleid. Het MJP maakt duidelijk dat de bodem en ondergrond verbonden zijn met allerlei thema's van strategisch belang voor de provincie, maar dat zij slechts een van de partijen is die het gebruik ervan bepalen. Het MJP schetst hoe wordt omgegaan met onze ondergrond, onze schone en onze niet 100% schone bodem en welke instrumenten en bevoegdheden daarbij nodig zijn. Ook gaat het in op de nog te zetten stappen om de beheerfase in 2020 te bereiken.

Het MJP beschrijft de plaats van het bodem en ondergrondbeleid binnen lopende en op te starten beleidsprocessen. Het MJP biedt een kader voor de uitvoering van onze wettelijke taken, bestuurlijke afspraken en verplichtingen en beleidsdoelen en relateert deze aan de beschikbare middelen. De concrete acties/projecten die in dit MJP worden benoemd moeten de doelstelling(en) van het bodembeleid haalbaar maken. Voor de uitvoering ervan staan financiële middelen ter beschikking op basis van rijksbijdrage (o.a. decentralisatie uitkering bodem (DUB)) en provinciale middelen. Ook marktpartijen zullen net als in voorgaande programmaperiodes een bijdrage leveren

Het MJP is gebaseerd op bestaand Europees, Rijks en provinciaal beleid en bestaande wet en regelgeving. Het MJP is één van de uitvoeringsprogramma's van het provinciale Integraal Milieubeleidsplan (IMB, 2014).

I.3 Wat wordt verstaan onder bodem en ondergrond

Bodem en ondergrond beslaan de ruimte beneden het maaiveld en vormen één samenhangend systeem van bodemmateriaal, gesteente, (grond)water en organismen. Een systeem dat begint aan het maaiveld en doorloopt tot de diepe ondergrond. Het kenmerkt zich door groot aantal (stof)kringlopen, langzame uitwisselingsprocessen en voorraden aan (delf)stoffen. Het systeem is van vitaal belang en waarde voor de

maatschappij en levert een groot aantal diensten, functies en baten voor de economie en maatschappij. In dit MJP hanteren we 'bodem' om de ruimte beneden het maaiveld aan te geven. Hiermee sluiten we aan bij de definitie van bodem in artikel 1 van de Wet bodembescherming¹⁾. Diepere ondergrond wordt gehanteerd voor de ruimte op grotere diepte (>500 meter).

Bodem en ondergrond hebben unieke eigenschappen (zoals buffer- en herstelvermogen) gebaseerd op verschillende natuurlijke processen als biologische evolutie en de water-, stikstof- en koolstofkringlopen. Hiermee kunnen bodem en ondergrond diensten leveren (zoals schoon drinkwater, bodemvruchtbaarheid, plaagwering, biomassa, klimaatregulatie, genetische bronnen, voedsel, bestuiving en reinigend vermogen). Wanneer het bodem- en watersysteem met deze diensten een maatschappelijke waarde levert, dan worden het ecosysteemdiensten genoemd. Heeft de waarde alleen betrekking op het welzijn van plant en dier, dan heet het de intrinsieke waarde van bodem en ondergrond²⁾. Beide waardes kennen een economische waardering die goed zichtbaar gemaakt kan worden.

1.4 Hoe is het MJP tot stand gekomen

Bij de verdere ontwikkeling van het beleidsveld bodem en ondergrond zijn er raakvlakken met veel andere beleidsvelden: ruimtelijke ordening, economie, landbouw, energie, water, archeologie, natuur en landschapsbeleid. Bij de totstandkoming van dit programma zijn deze beleidsterreinen betrokken en is ook gesproken met externe partners (bv gemeenten, waterschappen, LTO) om zo kansen en problematiek van de bodem in kaart te brengen.

1.5 Doel van het bodembeleid

Om de grote economische en strategische waarde en gebruikspotentieel van de bodem en de ondergrond te (kunnen) blijven benutten, is gericht bodembeheer noodzakelijk en zijn investeringen gewenst. Onderdeel van het beheer vormt het basisbeschermingsniveau tegen verschillende bedreigingen, zoals verontreiniging, afdichting, verdichting, afname organisch materiaal, afname biodiversiteit, overbemesting, erosie, versnippering, bodemdaling en de gevolgen van klimaatverandering (verziltiging, overstroming).

Het doel van het bodembeleid is:

Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.

Efficiënt en duurzaam bodembeheer zorgt ervoor dat de kwaliteit van de bodem niet verslechtert en stimuleert een kwaliteitsverbetering. Het beheer omvat alle keuzes, handelingen en maatregelen die de bodem beïnvloeden. In het beheer wordt een balans gezocht tussen het benutten van kansen en het beschermen van de waarden en eigenschappen van de bodem. Hierbij wordt uitgegaan van een functie-gerichte benadering. Landbouw stelt nu eenmaal andere eisen aan de bodem dan natuurontwikkeling. Per gebied, locatie of situatie kunnen en worden hier keuzes in gemaakt.

De concrete acties/projecten die in dit MJP worden benoemd moeten de doelstelling van het bodembeleid haalbaar maken. Voor de uitvoering ervan staan financiële middelen ter beschikking op basis van rijksbijdrage (o.a. decentralisatie uitkering bodem (DUB)) en provinciale middelen. Ook marktpartijen leveren net als in voorgaande programmaperiodes een bijdrage.

1) Bodem: het vaste deel van de aarde met de zich daarin bevindende vloeibare en gasvormige bestanddelen en organismen

2) Ordening van de ondergrond, KWR, watercycle research institute, maart 2010.

1.6 Wat ging vooraf

Sinds de start van het vorige MJP in 2010 is er in het beleidsveld bodem en ondergrond veel gerealiseerd en veranderd. Maatschappelijke, economische, technische en beleidsmatige ontwikkelingen zorgen voor meer aandacht en intensiever gebruik van bodem en ondergrond. Dit vertaalt zich in het volgende:

1. Een groot aantal partijen, die het gebruik van bodem en ondergrond (mede)bepalen.
2. Meervoudig ruimtegebruik, waarbij meer dan voorheen rekening wordt en moet worden gehouden met de kwaliteit, kenmerken en processen in bodem en ondergrond.
3. Een verschuiving van het accent binnen het bodembeleid. Het beleidsdoel is niet langer alleen het geschikt maken en houden van de (milieuhygiënische) bodemkwaliteit voor gebruik, maar juist vanuit het bodem en ondergrondbeleid een bijdrage leveren aan maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen. Het raakt hiermee aan vele andere provinciale beleidsterreinen³⁾ en beleidsdoelen.
4. Het feit dat bodemsanering na 2020 bijna uitsluitend gekoppeld is aan ruimtelijke ontwikkeling. Na 2020 is bij het gebruik van de bodem op enkele uitzonderingssituaties na geen sprake meer van onaanvaardbare humane, ecologische of verspreidingsrisico's; de aanpak van de Spoedlocaties is afgerond.
5. Een landelijke structuurvisie ondergrond (STRONG) en een provinciale Visie op de ondergrond. In deze beleidstukken wordt vorm gegeven aan een duurzaam en efficiënt gebruik van de ondergrond, waarbij beschermen en benutten in balans zijn en waarbij wordt uitgegaan van de potenties van het natuurlijk systeem en een zorgvuldig beheer van (strategische)voorraden.
6. Een hoge mate aan versnippering van beleid en wet- en regelgeving en een veelvoud aan loketten voor vergunningverlening en informatievoorziening en kennis. Voor een deel van de sectorale wetten en vergunningverlening is de provincie bevoegd gezag. Door de versnippering ontbreekt er vaak een eenduidige uitvoeringstrategie en sturingsfilosofie. Dit laatste is noodzakelijk voor de VTH-taken van de provincie en de uitvoering van deze taken door de Omgevingsdienst.
7. Een veranderende wetgeving. In de Omgevingswet (inwerkingtreding in stappen vanaf 2018) gaan de sectorale wetten, waaronder de bodemwetgeving, die betrekking hebben op de fysieke leefomgeving samen. Hiermee zal de transitie van een bodemsaneringsbeleid naar een bodemontwikkelingsbeleid, waarbij de nadruk ligt op een bewust(er) gebruik van de bodem en ondergrond ook wettelijk worden verankerd.
8. Nieuwe landelijke bestuurlijke afspraken. Eind 2014 wordt een nieuw Bodemconvenant afgesloten tussen Rijk, IPO, UvW, VNG en het bedrijfsleven. Met het convenant willen partijen o.a. een verdere uitvoering gegeven aan de Structuurvisie ondergrond (STRONG) en een overstap maken naar een nieuwe fase in het omgaan met bodemverontreiniging. Dit laatste samengevat in de slogan 'Van Saneeren naar Beheren'.
9. Het inzicht dat bodem en ondergrond niet onder alle omstandigheden tegen aanvaardbare kosten aan te passen zijn aan de maatschappelijke wensen. Het concept van de 'maakbare' bodem wordt losgelaten.
10. Het inzicht dat duurzaam bodembeheer een continue proces is van afwegen van belangen en uitwisselen van inzichten en kennis tussen partijen. Voorwaarde is dat betrokken partijen een verantwoordelijkheid voelen én nemen voor het gebruik, beheer en functioneren van de bodem. Het gezamenlijk optrekken en het gezamenlijk afspraken maken zal de effectiviteit van het bodembeleid en de efficiëntie bij de uitvoering vergroten. Hierbij kunnen en willen wij als provincie een verbindende, stimulerende en regisserende rol vervullen. De basis voor deze rol ligt in ons belang om onze beleidsdoelstellingen te realiseren, in onze (wettelijke) bevoegdheden en taken en ingemaakte bestuurlijke afspraken en verplichtingen.
11. Het inzicht dat een aantal gezamenlijke afspraken randvoorwaardelijk zijn voor een goede uitvoering van het beleid. Het gaat daarbij om afspraken over zowel informatiebeheer, innovatie en kennis en als de financiering en verdeling van de taken die de diverse partijen op zich nemen.

1.7 Taken en uitgangspunten provincie

Provincie en gemeenten zijn primair verantwoordelijk voor het vormgeven en de uitvoering van het bodembeleid. In enkele situaties ligt de verantwoordelijkheid primair bij het Rijk (de diepere ondergrond) of bij de waterschappen (o.a. kwaliteit waterbodems en kleinere onttrekkingen).

3) O.a. ruimtelijke ordening, economie, landbouw, energie, water, natuur en landschapsbeleid

Conform bestuurlijke afspraken in het 2de Bodemconvenant (ondertekening najaar 2014) wordt de beheerfase in het bodembeleid samen met gemeenten en waterschappen voorbereid, vormgegeven en afgesproken.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet bodembescherming (1987) heeft de provincie de wettelijke taak om, bij ernstige bodemverontreiniging, te beschikken op onderzoeksrapporten, saneringsplannen, evaluatierapporten en dergelijke en toezicht te houden op saneringen.

Bij de prioritering binnen de provinciale werkzaamheden, projecten en inzet middelen hanteren wij als uitgangspunten:

- wij gaan uit van de provinciale rollen en ambities als bevoegd gezag en bijhorende wettelijke verplichtingen (partner, gebiedsregisseur, kennismakelaar, bevoegd gezag, uitvoerder, eigenaar en budgethouder);
- wij sluiten aan bij provincie brede thema's en strategische ambities;
- wij stemmen af met onze partners;
- wij benaderen het gebruik van bodem/ondergrond vanuit de maatschappelijke en economische waarde die het heeft en als onderdeel van de fysieke ruimte;
- wij gaan uit van *Kansen*, waar leveren bodem en ondergrond een duidelijke bijdrage aan de provinciale belangen als benoemd in het keuzedocument Omgevingsvisie (juni 2014).

2. De zorg voor een goede milieuhygiënische bodemkwaliteit

De zorg voor een goede milieuhygiënische bodemkwaliteit sluit aan bij de provinciaal belangen van het 'tegenaan van milieuhinder⁴⁾', 'Ruimtelijke kwaliteit' en vloeit voor uit onze wettelijke taken in het kader van de Wet Bodembescherming. Het accent binnen het bodembeleid verschuift. Bij de zorg voor een goede milieuhygiënische bodemkwaliteit komt de nadruk te liggen op:

- het vermijden van onaanvaardbare gezondheidsrisico's, ecologische en/of verspreidingsrisico's;
- het beheren en ontsluiten van de kennis over bodemkwaliteit en bodemverontreiniging;
- een zorgvuldig en actief beheer van de bodem, o.a. door het voorkomen van nieuwe bodemverontreiniging waarbij het preventieve bodembeleid ongewijzigd blijft (zorgplicht);
- het afstemmen van bodemgebruik op de milieuhygiënische (chemische) kwaliteit van de bodem en inclusief het grondwater (het principe: functie volgt bodem);
- het beheer van verontreinigde bodems, zowel ernstig als niet-ernstige verontreinigde;
- het faciliteren van eenvoudige procedures⁵⁾ bij kleinschalige graafwerkzaamheden in bodemverontreinigingen, bijvoorbeeld ten behoeve van werkzaamheden voor kabels en leidingen.

2.1 Groninger bodemkwaliteit

De bodem is in onze provincie overwegend schoon. Toch is er soms sprake van bodemverontreiniging. De bodem kan verontreinigd zijn in de historische kernen, bij wierden, wegbermen, boezemkades en op ca. 10.000 locaties waar in het verleden bodemvervuilende activiteiten hebben plaatsgevonden. Slechts in een enkele situatie geeft de aanwezige bodemverontreiniging aanleiding tot onaanvaardbare humane, ecologische of verspreidingsrisico's.

Onze zorg voor een goede, milieuhygiënische bodemkwaliteit vloeit voor uit onze wettelijke taken in het kader van de Wet Bodembescherming. De provincie Groningen is bevoegd gezag en budgethouder voor de beschikbare bodemsaneringsgelden (DUB⁶⁾). De provincie is geen bevoegd gezag voor de waterbodems (Waterschappen) en de gemeente Groningen (zelfstandig bevoegd gezag). Bij de invulling van onze wettelijke taken streven wij naar een optimaal gebruik van de flexibiliteit die de Wbb biedt en naar korte doorlooptijden. Hierdoor kunnen de procedures ten aanzien van onderzoeken en saneringen snel worden afgehandeld, wat gunstig is voor betrokken partijen zelf én voor de bodemkwaliteit. Voorbeelden zijn toepassing van het Besluit Uniforme Saneringen (BUS), en het werken met deelsaneringsplannen (waarbij alleen gesaneerd wordt waar een bodemingreep is voorzien).

Als provincie willen wij blijven samenwerken met gemeenten en waterschappen om de (water)bodemkwaliteit te beschermen en deze waar mogelijk te verbeteren.

2.2 Bodemverontreiniging ontstaan na 1987 (zorgplicht)

Wettelijk is vastgelegd dat moet worden voorkomen dat de bodem verontreinigd raakt (zorgplicht, art 13 Wbb). Feitelijk betekent dit dat bodemverontreiniging ontstaan na 1987 – het jaar dat de Wbb in werking trad - zo snel als redelijkerwijs mogelijk moet worden opgeruimd. Als bevoegd gezag zien wij er op toe dit gebeurd.

4) De belangen 1 en 11 uit het keuzedocument omgevingsvisie, juni 2014

5) Op basis van het Besluit Uniforme Sanering (BUS)

6) Tot dat de overdracht van taken en verantwoordelijkheden van de provincie naar de gemeenten in het kader van de nieuwe Omgevingswet gaat plaatsvinden

2.3 Duurzaam bodembeheer

Op de plaatsen in onze provincie waar (mogelijk) sprake is van bodemverontreiniging zonder dat er onaanvaardbare risico's zijn voor mens en/of milieu, gaan wij pragmatisch om met deze bestaande kwaliteit. Uitgangspunt is dat de bodem geschikt dient te zijn voor het gebruik ervan. Bij ruimtelijke ontwikkelingen (o.a. locatieontwikkeling, bouwactiviteiten) moet de bodemkwaliteit in overeenstemming zijn mét, of worden gebracht óp, het niveau 'geschikt voor het gebruik'. Dit betekent dat ook in de programperiode onderzoeken en saneringen worden uitgevoerd, waarbij een wettelijke verantwoordelijkheid blijft gelden voor de provincie (uitvoering bodemsanering, project 1, zie bijlage I Overzicht projecten). Op deze wijze realiseren en stimuleren wij de kwaliteitsverbetering van de bodem. Dit doen we in samen met de gemeenten en waterschappen. Aandachtspunten zijn samenhang tussen ruimtelijke dynamiek en functiegericht saneren (project 22), het ontwikkelen van een integraal ruimtelijk beleid op de ondergrond (project 23) en ontwikkelingen als kleinschalige (stads)landbouw in stedelijke gebied en tijdelijk bestemmen.

Bij het beheer van verontreinigde bodems, willen wij niet langer onderscheid maken in ernstig en niet-ernstig verontreinigde locaties. Het begrip "ernstig verontreinigde bodem" komt daarmee te vervallen. Wij streven er naar om in samenwerking met de gemeenten, de gevallen van ernstige verontreinigingen op te nemen in de bodemkwaliteitskaarten en voorwaarden te formuleren wanneer er tot sanering moet worden overgegaan of wanneer er gebruiksbepalingen gelden. De gemeenten kunnen dit beleid overnemen in hun nota Bodembeheer (project 8).

Aandachtspunten zijn:

- gebiedsgericht grondwaterbeheer van mobiele verontreinigingen. De Wet bodembescherming biedt hiervoor het kader. Wij willen onderzoeken in hoeverre gebiedsgericht grondwaterbeheer mogelijk en zinvol is en welke rol de Groninger gemeenten daarbij kunnen vervullen (project 9).
- gesaneerde locaties, die blijvend actieve nazorg nodig hebben. Vanwege de complexiteit van nazorglocaties, de risico's die moeten worden afgedekt en de kosten, zijn er voorstellen om deze nazorg landelijk financieel en organisatorisch te ondersteunen. Wij willen onderzoeken in hoeverre de provincie kan aansluiten (project 10).
- beheer restverontreinigingen. De provincie wil grip krijgen en houden op de nazorg van (nog) niet aangepakte bodemverontreiniging en restverontreinigingen. Wij willen onderzoeken of de huidige informatie vastlegging voldoende mogelijkheden tot controle geeft (ook in de toekomst, project 21).
- nazorg stortplaatsen en slibdepots. Vanaf het moment dat een stortplaats is gesloten, is de provincie bestuurlijk, organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de nazorg (beheer en monitoring).

2.4 Herstel bodem bij onaanvaardbare risico's

Op de plaatsen in onze provincie waar sprake is van verontreinigde bodems met onaanvaardbare humane, ecologische en/of verspreidingsrisico's willen wij dat deze risico's, conform wet en regelgeving, binnen 4 jaar zijn gesaneerd of dat er tijdelijke beveiligingsmaatregelen zijn getroffen in afwachting van de sanering. De primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de eigenaar. De provincie heeft een stimulerende en faciliterende rol. In een enkele situatie, bij zogenaamde vangnetgevallen waar de eigenaar niet gehouden kan worden aan een bijdrage aan de sanering/onderzoek, kan de provincie bijdragen in de kosten.

In 2016 is het onderzoek aan de locaties, waarin 2012 (mogelijke) sprake was onaanvaardbare risico's, afgerond. Ook zal dan bij veel van deze locaties, die onderdeel zijn van het Project Aanpak Spoed, de sanering zijn afgerond. Van een enkele locatie zal de sanering doorlopen en mogelijk zelfs nog tot na 2020. Het gaat hierbij vooral om locaties met een grote grondwaterverontreiniging, waarvan de sanering veel tijd vraagt. Wanneer de sanering, bijvoorbeeld in afwachting van geplande ruimtelijke ontwikkelingen, nog niet is gestart, zijn er wel tijdelijke beveiligingsmaatregelen getroffen.

Bij de uitvoering van de bodemsanering (project 1), zal alleen nog in bijzondere situaties sprake zijn van onaanvaardbare risico's. Hiervan kan sprake zijn:

- wanneer door veranderingen in het bodemgebruik onaanvaardbare risico's ontstaan (bijvoorbeeld omvorming bedrijventerrein naar woningbouw of natuur). Samen met de gemeenten willen wij een nadere uitwerking geven aan de samenhang tussen ruimtelijke dynamiek en functiegericht saneren en het omgaan met onaanvaardbare risico's (project 22). Deze uitwerking kan deel uit gaan maken gemeentelijke nota bodembeheer (project 8).
- wanneer kwetsbare objecten (o.a. natura2000-gebieden, drinkwaterwinningen en industriële waterwinning voor menselijk consumptie) bij het realiseren van hun doelstellingen hinder ondervinden van aanwezige bodemverontreiniging. Een eventuele aanpak maakt onderdeel uit van de Stroomgebiedsbeheersplannen, die in het kader van de Kader Richtlijn Water de komende jaren worden opgesteld (project 24).
- bij diffuus (grootschalig) verontreinigde gebieden als bijvoorbeeld de wierden. Het gaat daarbij om immobiele verontreinigingen. Landelijk wordt beleidsmatig ruimte gelaten, hoe men met deze diffuse ernstige verontreinigingen wil omgaan. Deze beleidsmatige ruimte willen wij met de gemeenten invullen en op laten nemen in de gemeentelijke nota bodembeheer (project 8).

3. Bodem en duurzame en hernieuwbare energie

Energie moet ook in de toekomst betrouwbaar en betaalbaar blijven en schoon zijn. Kwaliteiten van de bodem die hierbij een centrale rol spelen zijn de met de diepte toenemende temperatuur en de mogelijkheid om warmte in de bodem op te slaan. De benutting van deze kwaliteiten raakt aan twee provinciale belangen⁷⁾ 'ruimte voor energie' en 'gebruik van de ondergrond'.

De provincie is en blijft bevoegd gezag in het kader van de Waterwet voor open systemen (WKO). Vergunningaanvragen worden getoetst aan de provinciale Omgevingsverordening, waarin regels zijn geformuleerd voor de bescherming van het grondwater als grondstof voor drinkwater en ter bescherming van grondwaterafhankelijke natuurgebieden en getoetst aan het Besluit bodemenergiesystemen.

Het Rijk heeft in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) Groningen aangewezen als Energy Port van Nederland. Dit sluit aan bij onze ambities. Het gebruik van de bodem voor energiedoelinden kan deze positie versterken. Onze ambities worden beschreven in onze Visie op de ondergrond. Wij willen o.a. de mogelijkheden onderzoeken om Warmte/Koudeopslag (WKO) aan andere innovatieve toepassingen te koppelen, zoals het gebruik van restwarmte (project 13).

4. Bodem en duurzame benutting en bescherming grondwater

Het Groninger grondwater wordt o.a. gebruikt voor drink- en industriewater en in de landbouw. De zorg voor de beschikbaarheid van kwalitatief en voldoende schoon water is een provinciaal belang (belang 8 uit keuzedocument omgevingsvisie, juni 2014). De provincie is verantwoordelijk voor het overkoepelende strategische beleid, de normstelling en voor het diepe(re) grondwater en de vergunningverlening voor onttrekkingen van meer dan 150.000 m³.

De kwaliteit van het grondwater staat onder druk, o.a. door bodemverontreiniging, verzilting en het toegenomen gebruik van de ondergrond. De omvang en aard van deze problematiek willen wij in afstemming met betrokken partijen onderzoeken. Meer specifiek willen wij aandacht besteden aan:

- de mogelijkheden of het concept van de gebiedsdossiers, zoals die zijn opgesteld voor de intrekgebieden van de drinkwaterwinningen, ook breder voor het grondwaterbeheer kunnen worden toegepast (project 37).
- de effecten van bijvoorbeeld Warmte/Koudeopslag (WKO) Hoge Temperatuur warmteopslag (HTO), diepe boringen, grondwateronttrekkingen zijn op het functioneren van het bodem- en watersysteem (project 15). Dit om het gebruik en de bescherming van het grondwater goed op elkaar af te stemmen.

Als provincie willen we de kwaliteit van het grondwater beschermen en verbeteren door:

- het vaststellen van de kwaliteitsdoelen vanuit de Kaderrichtlijn water. Dit kent een relatie met de genoemde kwetsbare objecten in paragraaf 2.4, Herstel bodem bij onaanvaardbare risico's, en project 24.
- het stimuleren van hergebruik en vasthouden van zoetwater om zo meer zelfvoorzienend te worden (projecten 25, 26, 28 en 27).
- te zorgen voor een goede kwaliteit grondwater en specifiek het beschermen en veilig stellen van de drinkwatergebieden. Wij vinden dat zoet grondwater bij voorrang gebruikt moet worden voor de drinkwatervoorziening. Nadelige effecten van de grondwateronttrekking moeten zoveel mogelijk worden teruggedrongen.
- te zorgen dat de winning van geschikt water voor bevolking en industrie niet in gevaar komt of op enigerlei wijze worden beperkt door boven- en/of ondergrondse activiteiten (projecten 24 en 37).

5. Bodem en een vitale landbouw

Groningen en landbouw horen net als landbouw en bodem bij elkaar. De landbouw is een belangrijke economische motor in de provincie. Het zorgen voor een vitale landbouwsector wordt als provinciaal belang benoemd in het keuzedocument Omgevingsvisie (2014). De landbouwsector heeft een groot belang bij een vitale bodem. Landbouw die gebaseerd is op duurzaam bodembeheer produceert goedkoper en duurzamer en houdt rekening met de bodem(bio)diversiteit en de bestaande kwaliteiten en mogelijkheden van de bodem.

Aandachtspunten bij het realiseren van dit duurzaam bodembeheer zijn o.a. :

- de opbouw en handhaving van de productiviteit van de bodem;
- het werken met minder gewasbeschermingsmiddelen (wettelijke beperkingen);
- het werken met minder meststoffen (wettelijke beperkingen);
- de negatieve gevolgen van schaalvergroting: toenemende inzet van zware machines en als gevolg daarvan aantasting (verdichting) van de bodemstructuur;
- de omgang met veranderde waterregimes (extremen in het weer, aanpassingen van de waterhuishouding omwille van natuurdoelen, verzilting/verdroging/vernatting);
- de mate waarin voldaan kan worden aan de maatschappelijke wensen van reducties van energiegebruik, het gebruik van eindige grondstoffen, emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen;
- het behoud en de toename van biodiversiteit in de bodem en op het veld;
- de ontwikkelingen binnen de sector waarvan de effecten op de bodem nog onduidelijk zijn (bijvoorbeeld bio-energie);

Tegenover deze zorgen en onduidelijkheden staan positieve ontwikkelingen:

- nieuw ontwikkelde gewassen, die beter aangepast zijn aan de bestaande of verwachte bodemsituatie;
- de opkomst van precisielandbouw. Deze ontwikkeling zorgt ervoor dat mest, water en bestrijdingsmiddelen veel preciezer en ook zuiniger worden toegepast. Deze ontwikkelingen leiden tot een verbetering van de bodemkwaliteit.

Als provincie willen wij bijdragen aan een innovatieve, duurzame ontwikkeling van de sector (projecten 2, 28, 29, 30, 31, 32 en 33). Dit doen wij door de landbouw ruimte bieden waar dat kan, rekening houdend met de zorg voor leefbaarheid en landschap. De provinciale rol is vooral kaderstellend in de ruimtelijke sfeer via o.a. de Omgevingsvisie en faciliterend waar het innovaties en verduurzaming betreft. Belangrijke instrumenten die hierbij worden ingezet zijn: het benutten van ons bestuurlijk en ambtelijk netwerk, communicatie en financiële ondersteuning via beschikbare financiële middelen van provincie, Rijk en EU. Ook reguleren is een provinciale verantwoordelijkheid.

6. Bodem en gebiedsontwikkeling (ruimtelijke kwaliteit)

Integrale gebiedsontwikkeling draagt bij aan de ruimtelijke kwaliteit (een provinciaal belang). Gebieden zijn voortdurend in ontwikkeling. De aanleiding kan divers zijn, maar er is altijd een relatie met de bodem. Als drager van functies, maar ook als leverancier van materialen en water. Een duurzame samenleving kiest voor een duurzame samenhang, boven en onder het maaiveld. De keuzes van nu zijn bepalend voor de beschikbare ruimte in de toekomst en de mate (en kosten) van onderhoud en beheer. Omvangrijke ingrepen in de bodem zijn niet gemakkelijk ongedaan te maken. Daarnaast kan intensief of verkeerd gebruik aanleiding geven tot milieuproblemen. Hierdoor, maar ook door het toenemende aantal claims op de bodem, gaan de kwaliteit en potenties van de bodem een steeds grotere rol spelen.

Op basis van de Wet RO heeft de provincie bij gebiedsontwikkeling een afgeleide, indirecte rol. Binnen deze rol richten wij ons op het stimuleren en ondersteunen van betrokkenen om duurzame bodembeheer te realiseren. Deze rol willen wij invullen via het continueren van het regionale afstemmingsoverleg Bodem. Om de weging van het bodembelang binnen de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken willen wij een integraal ruimtelijk beleid op de ondergrond ontwikkelen en deze verbinden met de landelijke ontwikkelingen van de Rijksstructuurvisie op de ondergrond (STRONG) en de nieuwe Omgevingswet (project 23).

Vanuit het bodembeleid willen wij dat de bodem binnen gebiedsontwikkeling op een duurzame wijze wordt benut bijvoorbeeld als de stabiele drager van gebouwen, werken en infrastructuur of bijvoorbeeld voor ontwikkelingen als kleinschalige stadslandbouw. Duurzaam betekent: met inachtneming van maatschappelijke aspecten (veiligheids- en gezondheidsrisico's), fysieke aspecten (bodempopbouw, hoogteligging en stabiliteit van bodem, weerstand tegen aardbevingen, watergangen en dijken) en economische aspecten (kosten voor aanleg en onderhoud). Ook bij gebiedsontwikkeling geldt de zorg voor een goede bodemkwaliteit.

De provincie kan dit bodembeleid niet alleen uitvoeren. Daarvoor zijn partners en ambassadeurs met gedeelde belangen nodig. De provincie gaat in een vroeg stadium met initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen in gesprek zodat bij ruimtelijke ontwikkelingen rekening wordt gehouden met het vermogen van de bodem om te dienen als een stabiele drager. Wij willen de informatie over bodempopbouw, hoogteligging en zettingsgevoeligheid ontsluiten en beschikbaar maken (o.a. project 19), risicomethodes (laten) ontwikkelen voor ondergrondse activiteiten (project 16) en de mogelijkheden voor het opzetten van een regionaal kennisplatform verkennen (project 17).

Binnen gebiedsontwikkeling wordt veel aandacht besteed aan de gevolgen van klimaatverandering. Er is een toenemende kans op extreme neerslag en droogte. Ons watersysteem moet hierop worden aangepast. Een vitale bodem kan hierbij een rol spelen. In perioden met hevige regenval kan de afvoer op én in de bodem worden gebufferd, waardoor piekbelastingen afvlakken of voorkomen worden. In deze programmaperiode willen wij samen met gemeenten en waterschappen onderzoek (laten) doen naar de toepassing van dit concept van de vitale bodem bij het realiseren van robuuste watersystemen (project 26).

Wanneer we het risico zien dat de intrinsieke waarden van de bodem en zijn natuurlijke voorraden (ingrijpend) worden aangetast, treden wij in overleg met betrokken partijen.

7. Bodem en natuur

Onze economie, leefomgeving, gezondheid en maatschappelijke veerkracht hebben veel te winnen bij een duurzame combinatie van bescherming, beleving én benutting van natuur en landschap. Belangrijke bouwstenen hiervoor zijn een veerkrachtige natuur en een goede landschappelijke kwaliteit. Veerkrachtige natuur betekent soortenrijkdom (biodiversiteit) in directe relatie met natuurlijke omstandigheden, waaronder de bodem. Het beschermen en versterken ervan wordt als provinciaal belang onderscheiden in het keuzedocument Omgevingsvisie (2014).

De veerkracht en kwaliteit van de natuur wordt medebepaald door de vitaliteit van de bodem. Bepalende factoren zijn, o.a. de beschikbare voedingsstoffen en water. De kwaliteit van de natuur en het oppervlaktewateren weerspiegelen de kwaliteit van de bodem en het grondwater. In Europees verband (Kaderrichtlijn Water, Natura 2000) is het functioneren van het grondwatersysteem en grondwaterafhankelijke natuur een belangrijk aandachtspunt. In enkele situaties kan dit bij mobiele verontreinigingen aanleiding zijn om met spoed (binnen 4 jaar) te moeten gaan saneren.

In 2012 is de decentralisatie van het natuurbeleid van het Rijk naar de provincies een feit geworden. Als provincie zijn we verantwoordelijk voor het beleid en de uitvoering. Met ons natuurbeleid zetten we in op de (inter)nationale doelen voor biodiversiteit. Wij zorgen voor voldoende ruimte voor natuurontwikkeling en een goede uitwisseling van soorten binnen en buiten de provincie. Daarbij staan we voor goed beheer, dat bijdraagt aan de bescherming van soorten. We streven naar een robuuste, veerkrachtige natuur die tegen een stootje kan. Dit betekent dat we binnen ons milieubeleid gaan sturen op minder vervuiling van bodem, water en lucht. Dit doen wij o.a. door het stellen van strengere eisen in vergunningen.

Onze ambitie voor het Nationaal Natuurnetwerk blijft onveranderd. Onze focus ligt op het Waddengebied, verbinden van natuurgebieden, versterken van natuur en landschapswaarden en versterken van weidevogelbeheer. Bij de (her)inrichting van natuurgebieden gaan wij uit van de aanwezige bodemeigenschappen.

De fysieke opgaven die we in het landelijk gebied willen realiseren, zijn groot, complex en staan onder tijdsdruk vanuit Europa. Daar waar grondruil, grondverwerving en functieverandering aan de orde komen, ontwikkelen we samen met gebiedspartners een plan, waarbij we rekening houden met de aanwezige bodemkwaliteit. Zo waarborgen we dat meerdere doelen integraal worden aangepakt.

De uitvoering van ons natuurbeleid wordt grotendeels beschreven in het Programma Landelijk Gebied 2 2013-2016 (Leven in het landelijke gebied) PLG2 (projecten 34, 36, 38 en 39). Hierin wordt een aantal projecten beschreven met een bodemcomponent waar vanuit dit MJP een bijdrage aan wordt geleverd.

8. Bodem en landschap

De waardering en kwaliteit (waarde) van het landschap⁸⁾ hangt samen met het gevoel van verbondenheid bij de streek, streekidentiteit, een plezierige leefomgeving, toeristisch-recreatieve waarde en behoud van cultuurhistorisch erfgoed. Het beschermen en versterken ervan wordt als provinciaal belang onderscheiden in het keuzedocument Omgevingsvisie (2014). De natuurlijke basis voor de landschappelijke hoofdstructuur ligt in de ontstaanswijze en opbouw van de bodem. De bodem bepaalt daarmee een belangrijk deel van de identiteit en diversiteit van het landschap. Het landschapsbeleid heeft net als het bodembeleid veel raakvlakken met andere beleidsvelden. Daardoor is goede afstemming tussen deze twee beleidsvelden noodzakelijk, waarbij 'landschap' en 'bodem' veel gelijke belangen hebben en gezamenlijk kunnen optrekken.

Als provincie willen wij een levend landschap bevorderen, waarin de ontstaansgeschiedenis afleesbaar is en bijdraagt aan de identiteit van een streek. Hiervoor is een goede balans nodig tussen de bescherming van waarden en ruimte voor ontwikkelingen. Dit kan door duidelijke kaders te stellen, maar ook door ruimte te geven aan nuance en maatwerk. Wij blijven de landschappelijke hoofdstructuur met de bijbehorende kernkarakteristieken beschermen, door regelgeving en inhoudelijk advies (project 40).

8) Landschap is het gebied zoals dat door mensen wordt waargenomen en waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen (Definitie uit Europese landschapsconventie)

9. Bodem en zorgvuldig gebruik (diepere) ondergrond en delfstoffen

In onze provincie is rondom gaswinning een belangrijk cluster van kennis, innovatie en economie, maar ook problemen, ontstaan. De ondergrondse activiteiten hebben directe gevolgen voor de fysieke leefomgeving door o.a. bovengrondse installaties, bodemdaling en aardbevindingen. Juist wat betreft de fysieke leefomgeving heeft de provincie belangen én bevoegdheden. De zorg voor een zorgvuldig gebruik van de ondergrond wordt als provinciaal belang, nr. 12, benoemd in het keuzedocument Omgevingsvisie (2014).

De diepere ondergrond (>500m) in onze provincie biedt mogelijkheden voor:

- de winning van aardgas, olie, zout (natriumchloride, magnesium- en kaliumzouten);
- de buffering en opslag van aardgas, aardolie, perslucht en industriële gassen als groen gas, stikstof en waterstof, maar ook de opslag van CO₂ of radioactief afval;
- de winning van aardwarmte (geothermie). De meest gunstige geologische gesteentelaag voor de winning van aardwarmte is tevens de laag met de meeste gasvelden, waaronder het Groningenveld. Geothermie wordt vooralsnog alleen gebruikt voor verwarming.

De meeste activiteiten in de diepere ondergrond vallen onder de Mijnbouwwet, waarvoor het ministerie van Economische Zaken het bevoegd gezag is. De provincie heeft een adviserende taak.

Als provincie hebben wij, in onze Visie op de (diepe) ondergrond, de ambitie uitgesproken om als middenbestuur een prominente rol te spelen om samen met belanghebbenden, zoals gemeenten, exploitanten, maatschappelijke organisaties en bevolking, tot een afgewogen oordeel te komen of het gebruik van de ondergrond in bepaalde gevallen wenselijk is. Het is onze ambitie om de balans tussen ondergrondse activiteiten en bovengrondse inpassing zo optimaal mogelijk te laten zijn (o.a. de projecten 16, 17 en 23). Hierbij blijven wij erop sturen om baten en lasten van deze activiteiten meer in evenwicht te brengen (project 41). Daarnaast willen wij onze economische positie met het gebruik van de ondergrond versterken. Randvoorwaarde is dat dit past binnen de karakteristieke economische bedrijvigheid van Groningen of goede kansen biedt voor duurzame versterking van de werkgelegenheid.

Als specifieke ambities gelden:

- het stimuleren van activiteiten in de diepe ondergrond die bijdragen aan energie- en klimaatdoelstellingen, zoals geothermie en warmtekoudeopslag (WKO);
- het faciliteren van ondergronds gebruik van de ondergrond voor de winning van (delf)stoffen zoals water, zout en aardgas;
- het tegengaan van bovengrondse gevolgen, zoals bodemdaling, aardbevingen en vermindering van de leefbaarheid als gevolg van winning en opslag van stoffen in de ondergrond;
- geen opslag of berging van radioactief afval in de diepe ondergrond toe te staan;
- het beschermen van grondwater, natuurlijke en archeologische waarden in ondiepe lagen tegen de bedreiging van activiteiten in de diepe ondergrond;
- geen winning van of proefboringen naar schaliegas en opslag van CO₂ toe te staan zolang daarvoor geen maatschappelijk draagvlak aanwezig is.

De mogelijkheden om oppervlakkige delfstoffen als zand en klei te winnen wordt sterk bepaald door ruimtelijke, maatschappelijke en economische aspecten. De ruimtelijke aspecten zijn uitgewerkt in paragraaf 4.8.1 van de Nota Ruimte (VROM, 2004). Doel van het beleid is de winning van oppervlakkige stoffen in Nederland te stimuleren op een maatschappelijk aanvaardbare wijze. Projecten voor winning van deze delfstoffen dienen waar mogelijk te worden gecombineerd met andere functies (multifunctionaliteit).

Ook is er aandacht voor een duurzame grondstoffenvoorziening (bevorderen zuinig en hoogwaardig gebruik, stimuleren secundaire en vernieuwbare grondstoffen). De winning vindt plaats via ontgrondingen. Het ontgrondingenbeleid richt zich op het behoud van landschappelijke waarden en het borgen van milieudoelen bij de uitvoering van ontgrondingen. Hierbij wordt aangesloten bij andere kaders zoals de natuurbeschermingswet en de Flora- en faunawet. Ook is er een nauwe relatie met de Wabo en de Wet milieubeheer. Op termijn zal de Ontgrondingenwet worden ingebouwd in de Omgevingswet. We maken een start met de actualisatie van het beleid in lijn met de Omgevingswet (project 11, Actualisering ontgrondingenbeleid en opstellen uitvoeringskader/prioritering voor toezicht en handhavingstaken ontgrondingen).

10. Kennismanagement en informatiebeheer

De ambitie om de bodem een bijdrage te laten leveren aan maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen betekent een meer integrale benadering en afweging. Hiervoor is kennis nodig. Kennis over de kwaliteiten en potenties van de bodem, maar juist ook over de maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen waarop aangesloten gaat worden. Goede en betrouwbare informatie is hierbij een randvoorwaarde. Zonder een goede informatievoorziening en kennisdeling kan het bodem(beleids)veld niet optimaal functioneren.

De noodzaak van informatiebeheer wordt prominenter door internationale (INSPIRE), nationale (de Basisregistratie Ondergrond BRO) en provinciale ontwikkelingen (het streven naar Open Data). Informatiebeheer verschuift daarbij van middel naar doel. Tegelijkertijd groeit ook de informatie- en kennisvraag, zowel kwalitatief als kwantitatief. Ook door het verschuiven van rollen en verantwoordelijkheden van de provincie naar bijvoorbeeld de Omgevingsdienst Groningen (ODG) en gemeenten is een goede informatievoorziening, kennismanagement en overdracht noodzakelijk.

Door goed kennismanagement zijn de bodemkwaliteiten en potenties op het juiste moment bekend en beschikbaar en kan een relatie met ruimtelijke en economische ontwikkelingen worden gelegd. Het kennismanagement willen wij samen met betrokken partijen als waterschappen en gemeenten vormgeven en afstemmen op de landelijke ontwikkelingen (project 19).

Met het kennismanagement willen wij:

- de samenwerking op het gebied van bodem met het oog op het proces van kennisverwerving, kennisdoorwerking en kennisbundeling bevorderen;
- de bewustwording van de rol van de bodem binnen maatschappelijke vraagstukken bevorderen.
- de informatieoverdracht en communicatie over bodem verbeteren;
- efficiënt omgaan met kennis en data(-vergaring) door de inzet van kennis te evalueren en te monitoren.

De provincie is als bevoegd gezag Wbb bronhouder van informatie over (potentieel) ernstige bodemverontreiniging. Deze informatie wordt geregistreerd in het bodeminformatiesysteem Globis en ontsloten via de provinciale bodeminformatiekaart. Wij stellen deze informatie ook in de programmaperiode actief beschikbaar aan derden (Conform Europese regelgeving INSPIRE). Door bodeminformatie te ontsluiten als "Opendata" wordt het eenvoudiger om te voorzien in het toenemend vraag naar bodemverontreinigingsinformatie. Daarnaast gaan wij inventariseren, welke informatie/kennis van de afdeling Omgeving & Milieu nog meer kan worden ontsloten (project 19).

Wij willen bodem en ondergrond onder de aandacht brengen van de inwoners om daarmee de betrokkenheid en kennis te vergroten. Daarom stimuleren wij participatieprojecten en de presentatie van kennis over de bodem en ondergrond aan een breed publiek (projecten 35 en 40).

11. Middelen

Voor de uitvoering van het bodembeleid staan zowel rijksmiddelen als provinciale middelen ter beschikking. Het rijksbudget wordt via de decentralisatie-uitkering Bodem (DUB) beschikbaar gesteld en is een ongedeeld budget. De provincie mag zelf bepalen waar zij de Rijksmiddelen op inzet. Voor 2015 is € 2,64 miljoen vanuit het Rijk toegezegd⁹⁾. De middelen voor 2016 tot en met 2019 maken deel uit van de afspraken in het 2de bodemconvenant. Voor deze periode 2016-2019 zijn middelen, ca. € 500 miljoen, op de Rijksbegroting beschikbaar. Welke deel ter beschikking worden gesteld voor de provincie Groningen is medio september 2014 nog een punt van discussie. De definitieve toezegging maken deel uit van het 2de Bodemconvenant. Naast de DUB zijn er landelijke regelingen en Rijksmiddelen gericht op de stimulering van de bodemsanering op bedrijfsterreinen, waar Groninger bedrijven onder voorwaarden gebruik van kunnen maken.

Naast deze Rijksmiddelen is er, net als in de afgelopen programmaperiodes, ook in deze programmaperiode 2015-2019 inzet van provinciale middelen gewenst om aan onze wettelijke en bestuurlijke verplichtingen te kunnen voldoen én onze ambities ten aanzien van bodem en ondergrond te kunnen verwezenlijken én de projecten genoemd in bijlage I uit te kunnen voeren. De omvang van de in te zetten provinciale middelen is afhankelijk van de definitieve Rijksbijdrage. Medio oktober 2014 is er € 27,4 miljoen beschikbaar voor het MJP2010-2014, hiervan is € 1,4 miljoen besteed, € 6,5 miljoen verplicht en € 6,0¹⁰⁾ miljoen gereserveerd voor het uitvoeren van saneringen. Resterend een vrije ruimte van € 13,5 miljoen. Samen met de voor 2015 toegezegde € 2,64 miljoen is er € 16,1 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van het programma 2015-2019.

De beschikbare middelen worden gebruikt voor de uitvoering van:

- wettelijke taken. Sinds de inwerkingtreding van de Wet bodembescherming (1987) heeft de provincie de wettelijke taak om, wanneer er sprake is van ernstige bodemverontreiniging, te beschikken op onderzoeksrapporten, saneringsplannen, evaluatierapporten en dergelijke en toezicht te houden op saneringen. Jaarlijks gaat het om 70-75 beschikkingen. Dit aantal zal de komende jaren naar verwachting gelijk blijven. Het uitvoeren van deze wettelijke verplichtingen heeft geen consequenties voor het benodigde MJP-budget;
- onderzoek en sanering van locaties met bodemverontreiniging. Hier hebben wij wettelijke en bestuurlijke verplichtingen. Bodemsanering is en blijft de komende jaren noodzakelijk. De eigenaar/gebruiker kan vaak niet voor de volledige kosten verantwoordelijk worden gehouden, omdat hij niet de veroorzaker en/of schuldig eigenaar is. Ook zou het volledig ten laste van de gebruikers brengen van de kosten van bodemsanering bij ontwikkelingen er toe kunnen leiden dat de deze niet doorgaan. Deze verantwoordelijkheid, de vangnetfunctie, brengt kosten met zich mee. Op basis van ervaringsgetallen over de uitvoering bodemsanering binnen de provincie ramen wij op jaarbasis ca. € 2 miljoen nodig te hebben (voor de periode 2015-2019, ca. 10 miljoen). Dit lijkt voldoende te zijn om de aanpak van de Spoedlocaties en Gasfabrieken te voltooien, om nazorg op gesaneerde locaties of voormalige stortlocaties te kunnen uitvoeren, om voldoende middelen te hebben om mogelijke tegenvallers (tegenvallende saneringen, onverwachte saneringen etc.) op te vangen en om saneringen bij ontwikkelingslocaties uit te kunnen (laten) voeren;
- Informatiebeheer en kennismanagement. De noodzaak van informatiebeheer en kennismanagement wordt steeds prominenter. Daarnaast groeit ook de informatie- en kennisvraag, zowel kwalitatief als kwantitatief. De in bijlage I genoemde projecten vragen een investering van ca. € 300.000 in de periode 2015-2019;

9) Beschikkingsbrief I&M, 4 september 2014

10) €4 miljoen voor de locatie Eendracht, €1,2 miljoen voor waterbodems en €0,8 miljoen voor gasfabrieken

- Beleidsonderzoek ten behoeve van bodem en ondergrond. Binnen dit MJP2015-2019 is er behoefte aan kennisontwikkeling en uitvoeringsprojecten en geven wij prioriteit aan projecten en kennisontwikkelingen die een meer integrale en duurzame benadering kennen (nodig hebben) én bijdragen aan het versterken van de verbinding van het bodembeleid met de ontwikkelopgaven, kerntaken en belangen van de provincie én mogelijkheden hebben om de resultaten op te schalen en breder toepasbaar te maken. Om de voorgestelde prioriteiten en de reeds benoemde projecten financieel en via personele inzet te ondersteunen verwachten wij de periode 2015-2019 ca. € 1,2 miljoen nodig te hebben;
- In bijlage I worden een 20-tal 'samenwerkingsprojecten' benoemd waar bodem en ondergrond wel van belang zijn, maar dit belang niet leidend is. Wel willen wij vanuit dit MJP en het belang voor de acceptatie van de accentverschuiving binnen het bodembeleid deze projecten financieel ondersteunen. Hiervoor stellen wij op jaarbasis ca. € 55.000 beschikbaar (voor de periode 2015-2019, € 275.000). Gezien het aantal projecten en de beperkte middelen willen en moeten wij gericht prioriteren. Bij de 'samenwerkingsprojecten' ligt de prioriteit bij de projecten die een meer integrale en duurzame benadering kennen (nodig hebben) én bijdragen aan het versterken van de verbinding van het bodembeleid met de ontwikkelopgaven, kerntaken en belangen van de provincie én mogelijkheden hebben om de resultaten op te schalen en breder toepasbaar te maken.
- De personele inzet voor het MJP 2015-2019 wordt geraamd op 15,0 FTE. De huidige formatie bedraagt ca. 11,4 FTE. Van deze ontbrekende 3,6 FTE zijn 1,31 structureel aan de APK van de afdeling O&M toegevoegd en gefinancierd vanuit het MJP budget (ca. € 0,5 miljoen). Voor de overige 2,3 FTE wordt voor de duur van het programma financiering gezocht binnen het MJP-budget. Invulling zal plaatsvinden via tijdelijk inhuur. De hieraan verbonden kosten van ca. € 0,9 miljoen kunnen conform de regels van de Rijkstoezegging ten laste worden gebracht van het DUB.

De benodigde middelen voor de uitvoering van de in bijlage I genoemde projecten bedragen ca. € 11,8 miljoen en de extra personele inzet € 1,4 miljoen. De dekking voor het programma van € 13,2 miljoen is vooralsnog gezocht én gevonden binnen de vrije ruimte van het MJP201-2014 van € 13,5 miljoen en de rijksbijdrage van € 2,64 miljoen voor 2015. Dit alles is exclusief de rijksbijdrage voor de periode 2016-2019 op basis van het 2de bodemconvenant.

I 2. Bijlage I: overzicht projecten

PROJECT		TREKKER	GERAAMDE BIJDRAGE MJP
BESTUURLIJKE AFSPRAKEN EN WETTELIJKE VERPLICHTINGEN			10.000.000
1. Uitvoering bodemsanering (wettelijke verplichtingen bestuurlijke afspraken).	2015-2019	O&M ¹	10.000.000
BELEIDSONTWIKKELING BODEM EN ONDERGROND			1.225.000
2. Uitwerken van beleid over omgang met niet genormeerde verontreinigingen.	2015	O&M i.s.m. ECP	5000
3. Continuering Regionale afstemmingsoverleg:	2015-2019	O&M	25.000
4. Overdracht van werkzaamheden en bevoegdheden door Omgevingswet.	2018	O&M i.s.m. gemeenten	25.000
5. Project voormalige stortplaatsen 1	2015-2016	O&M	75.000
6. Project voormalige stortplaatsen 2	2015-2016	O&M	75.000
7. Versneld identificeren niet-ernstig	2016	O&M	50.000
8. Aanpassen (intergemeentelijke) bodembeleidsplannen aan de Omgevingswet.	2018	O&M	50.000
9. Onderzoek naar de mogelijkheden voor gebiedsgericht grondwaterbeheer	2015	O&M i.s.m. LGW ² en ECP ³	25.000
10. Inventariseren of er binnen de provincie Nazorglocaties zijn die kunnen gaan vallen onder de nieuwe landelijke beheersorganisatie.	2015	O&M	15.000
11. Actualisering ontgrondingenbeleid en opstellen uitvoeringskader/prioritering voor toezicht en handhavingstaken ontgrondingen.	2015-2016	LGW samen met O&M	50.000
12. Kennisontwikkeling en verspreiding.	2015-2019	O&M	600.000
13. Onderzoek naar koppelingsmogelijkheden van WKO	2015	O&M	10.000
14. Stimulering benutten zoutcavernes voor de opslag van gassen die ingezet kunnen worden ter waarborging continuïteit energievoorziening.	2016	O&M	25.000
15. Onderzoek naar mogelijke risico's en de effecten van ondergrondse activiteiten op het functioneren van bodem-watersysteem.	2015	O&M	40.000
16. Ontwikkeling risicomethodieken voor ondergrondse activiteiten.	2016	O&M	75.000
17. Het verkennen van de mogelijkheden voor een kennisplatform aardbevingen	2015-2019	O&M i.s.m. gemeenten	75.000
18. Volgen Landelijke en Europese ontwikkelingen.	2015-2019	O&M i.s.m. ECP	15.000
INFORMATIEBEHEER EN KENNISMANAGEMENT			300.000
19. kennismanagement en ontsluiten informatie	2015	O&M	125.000
20. Nieuw bodeminformatiesysteem.	2015-2016	O&M	100.000
21. Verbeteren datakwaliteit	2015-2016	O&M	75.000
SAMENWERKINGSPROJECTEN			275.000
22. Uitwerking samenhang tussen ruimtelijke dynamiek en functiegericht saneren.		O&M i.s.m. gemeenten	
23. Ontwikkelen integraal ruimtelijk beleid op de ondergrond		O&M i.s.m. gemeenten	
24. Uitwerken maatregelen voortvloeiend uit de Kader Richtlijn Water (KRW)		LGW en O&M	

25. Project Spaarwater. Spaarwater richt zich op zelfvoorzienende zoetwaterberging op perceel niveau.		O&M i.s.m. ECP	
26. Versterken rol vitale bodem binnen robuuste watersysteem.		LGW samen met O&M en ECP	
27. Overgangen zoet-zout (PLG2). ₂		LGW i.s.m. ECP	
28. Voorkomen van (verdere) verzilting.		O&M i.s.m. met LGW en ECP	
29. Ondersteuning lopende landbouwprojecten met een relatie met bodem.		ECP i.s.m. met O&M	
30. AgroAgenda Noord Nederland.		O&M i.s.m. ECP en LTO Noord	
31. Het project Gouden Gronden. Relatie landbouwkundig gebruik en verzilting en robuuster watersystemen		LTO-Noord i.s.m. waterschappen, O&M en ECP	
32. Verbreding kringloopwijzer.		LTO-Noord i.s.m. ECP	
33. Innovatieprogramma Landbouw Veenkoloniën.		ECP	
34. Herstel van oude dijken en maren (PLG2).		LGW samen met O&M	
35. Bodem als basis. Bewustwording: bodem als onderdeel van het landschap.		O&M	
36. Wierden (PLG2). Herstel en behoud van een aantal karakteristieke wierden.		ECP	
37. Onderzoek naar de mogelijkheden of het concept van de gebiedsdossiers bruikbaar is om het bodemgebruik en de bescherming van het grondwater goed op elkaar af te stemmen.		LGW i.s.m. ECP	
38. Herstel beekstroom Westervolde (Ruiten Aa) (PLG2). ₂		LGW	
39. Instandhouden kenmerkende structuur van kanalen en wijken (PLG2). ₂		LGW i.s.m. ECP	
40. Kwaliteitsgids landschap.		LGW	
41. Baten en lasten bij het gebruik van de diepere ondergrond in evenwicht		PPM ⁴	
		Totaal	€11.800.000

